

Критерії, показники і рівні розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю

Г. В. Козаченко

«Житомирський базовий фармацевтичний коледж, Житомирської обласної ради
Кафедра педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка
Corresponding author. E-mail: g.kozachenko@ukr.net

Paper received 21.01.19; Accepted for publication 03.02.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2019-187VII76-09>

Анотація. У статті визначено та обгрунтовано критерії, показники та рівні сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу. З метою визначення критеріїв сформованості досліджуваного феномена встановлено співвідношення понять «критерій» та «показник». Критерій більш стабільний, а показник динамічний. Визначено такі критерії педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю: спонукальний, знаннєвий, організаційно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний, які безпосередньо співвідносяться з компонентами досліджуваного феномена. Встановлено початковий, достатній, високий рівні сформованості педагогічної компетентності.

Ключові слова: педагогічна компетентність, компоненти, критерії, показники, рівні, викладачі фармацевтичного профілю.

Вступ. Змістова структура педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу визначається ціннісно-мотиваційним (характеризує мотиви, потреби, інтереси, цінності викладачів фармацевтичного профілю у розвитку педагогічної компетентності); пізнавальним (окреслює систему знань, яка забезпечує якість педагогічної компетентності); діяльнісним (комплекс продуктивних педагогічних дій на основі сукупності набутих знань та умінь); особистісним (особистісні характеристики: здібності, якості, що визначають поведінкову, індивідуально-психологічну складові та розвиток) компонентами, які тісно пов'язані між собою, оскільки мають єдину мету.

Оцінювати рівень сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю доцільно за допомогою критеріїв і показників, для визначення яких необхідне наукове обгрунтування як в теоретичному, так і в практичному плані.

Метою статті є визначення та обгрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що у науковій літературі простежується досить неоднозначний підхід до визначення сутності понять «критерій», «показник». У педагогічному словнику поняття «критерій» визначаються як ознаки, на підставі яких відбувається оцінювання, визначення чи класифікація [6] у тлумачному словнику критерій – підстава для оцінювання, визначення або класифікація чогось [8]. І. Бойчук [3 с. 97] вважає, що критерій – це міра для порівняння якісних і кількісних показників навчального процесу з точки зору одержуваних результатів. За баченням Т. Алексеєнко, критерій подається як характеристика, на підставі якої робиться оцінка об'єкта чи явища, а їх конкретні показники виступають як якісний рівень критерію [1]. У нашому дослідженні критерій складається з показників, за якими можна визначити, наскільки викладач виявляє педагогічну компетентність під час вирішення професійних завдань.

За новим тлумачним словником української мови «показники» – це наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь [9]. Показники дають можливість визначити якісні зміни кожного критерію на певному рівні, як кількісні характеристики сформованості цих рівнів. Показник, як складова критерію, є типовим і конкретним проявом однієї із суттєвих сторін певної якості особистості. Його використання допомагає оцінити якість і рівень її сформованості. Н. Кузьміна трактує поняття «показники» як якісні або кількісні характеристики сформованості кожної якості, властивості, ознак об'єкта, який вивчається, а «рівень» – як сукупність сформованості того або іншого критерію [7]. Цілком погоджуємося з думкою С. Вітвицької, [5 с.180] що критерії та показники є взаємообумовленими змістовими категоріями, що застосовуються для оцінки професійного становлення особистості.

Поняття «рівень» визначається як ступінь якості, величина, досягнута у чому-небудь; ступінь чиєїсь освіти, підготовки, культури [4 с. 1032].

Узагальнивши ці означення, ми схилиємося до таких адаптованих до нашого дослідження трактувань зазначених понять: «*критерій розвитку*» – це ознаки, за якими здійснюється оцінка розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу; «*показники розвитку*» – це якісні або кількісні характеристики кожної з таких ознак (критеріїв); «*рівні розвитку*» – ступінь (величина, досконалість) розвитку педагогічної компетентності за кожним із критеріїв.

Трактування власного бачення наведених понять дозволило перейти до безпосередньої роботи з пошуку критеріїв, показників, рівнів розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи. Звернення до літературних джерел довело, що в педагогічній науці немає єдиних показників розвитку педагогічної компетентності.

У виборі критеріїв сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю враховано дослідження С. Вітвицької, І. Махновської,

Д. Короткіх, С. Бухальської, О. Антонової, Т. Павлиш та інших учених.

Виклад основного матеріалу.

1. Для визначення рівнів сформованості ціннісно-мотиваційного компоненту педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю обираємо *спонукальний критерій*. Показниками вважаємо стійке бажання реалізуватися у викладацькій діяльності; зацікавленість викладанням фармацевтичних дисциплін; ціннісне усвідомлення потреби постійного самовдосконалення.

2. З метою оцінювання комплексу професійно-педагогічних знань викладачів фармацевтичного профілю для оцінювання рівня розвитку педагогічної компетентності виокремлюємо *знансвий критерій*. Його показниками обираємо обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, сформованість умінь і навичок викладачів фармацевтичного профілю у предметній області; діяльність, яка реалізується через набуті викладачем знання та уміння застосовувати отримані знання у педагогічній діяльності.

3. Для оцінювання рівня сформованості діяльнісного компоненту педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю використовуємо *організаційно-діяльнісний критерій*, його показниками визначаємо вміння викладачів фармацевтичного профілю, оволодіння сучасним інструментарієм педагогічних технологій, форм і методів організації педагогічної діяльності.

4. У дослідженні рівень сформованості особистісного компоненту педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю визначає *особистісно-рефлексивний критерій*. Показниками цього критерію вважаємо за потрібне встановити індивідуально-психологічний показник, який вказує на розвиненість здібностей та особистісних якостей, а також показник самодіагностики.

Далі охарактеризуємо показники сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу за критеріями.

Опишемо показники *спонукального критерію* ціннісно-мотиваційного компоненту: стійке бажання реалізуватися у викладацькій професії; захоплення фармацевтичною наукою і бажання викладати фармацевтичні дисципліни; наявність перспективних цілей, мотивів, потреб у реалізації педагогічних здібностей; постійне прагнення до професійного розвитку, самовдосконалення, самореалізації; наявність усвідомлених намірів і бажань до цілеспрямованого і систематичного оволодіння сучасними освітніми технологіями; усвідомлення важливості розвитку педагогічної компетентності викладача у системі науково-методичної роботи коледжу з метою забезпечення якісної підготовки фармацевтичних фахівців; необхідність досягнення високих результатів у педагогічній діяльності; усвідомлення соціальної значущості педагогічної роботи; потреба в повазі, визнанні.

Показники *знансвого критерію* пізнавального компоненту: наявність ґрунтовних фахових знань, знань, умінь і навичок з педагогіки, здатність самостійно набувати нові знання й уміння; реалізація знань про особливості засвоєння навчального матері-

алу відповідно до індивідуальних та вікових характеристик; дослідження педагогічної реальності та її проектування засобами наукового пізнання; розуміння і реалізація методологічних, методичних основ забезпечення навчальної дисципліни та освітнього процесу; знання методики викладання фармацевтичних дисциплін; інформаційно-комунікаційна, комп'ютерна грамотність, знання електронних освітніх ресурсів для самоосвіти; володіння мовно-мовленнєвими знаннями на рівні ефективного інструменту професійної діяльності; знання системи культурних та духовних цінностей, що впливають на формування особистісних якостей.

Показники *організаційно-діяльнісного критерію* діяльнісного компоненту:

Гностичні уміння та навички: аналізувати науково-педагогічну діяльність з метою удосконалення власних знань; критично оцінювати навчальний матеріал, навчальні посібники, засоби навчання з фармацевтичної спеціальності; враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості студентів при навчанні; проводити різні види контролю засвоєння знань з дисциплін професійного циклу; визначати умови, шляхи, засоби підвищення ефективності навчальної діяльності.

Проектувальні вміння: визначати цілі професійних дисциплін; складати програми навчальних дисциплін; визначати зміст педагогічного процесу, види діяльності учасників педагогічного процесу з урахуванням їх потреб, інтересів, можливостей матеріальної бази, власного досвіду та особистісних якостей.

Конструктивні вміння та навички планувати педагогічну діяльність відповідно до освітніх стандартів та освітніх вимог; планувати діяльність на рівні окремого заняття; застосовувати різноманітні завдання для ефективного викладання навчальної дисципліни, які можуть активізувати студентів.

Комунікативні вміння та навички: будувати діалогічну взаємодію; техніки вербального і невербального, перцептивного спілкування; володіння культурою і технікою мовлення.

Інформаційно-технологічні вміння та навички: володіння ПК; працювати з периферичним комп'ютерним обладнанням; використовувати технічні та програмні ЗН; користуватися електронними ресурсами; організувати роботу студентів з електронними підручниками; здійснювати пошук необхідної інформації в Інтернеті; працювати з матеріалами веб-сайтів; створювати веб-сторінки; використовувати програми архівації, антивірусні та діагностувальні програми; користуватися платформою GSuiteforeducation для співпраці структурних підрозділів навчального закладу, викладачів та студентів в єдиному інформаційному просторі (вміти використовувати доступні сервіси Gmail, GoogleDrive, GoogleSites, GoogleFormsta in).

Організаторські вміння та навички: організації роботи студентів в колективі; організовувати власну діяльність.

Аналітичні вміння та навички: керуватися законами, закономірностями, положеннями педагогічної теорії у процесі виконання педагогічних функцій; діагностувати, аналізувати педагогічні явища.

Ціннісно-орієнтаційні вміння та навички: ідентифікувати себе у педагогічній спільноті.

Показники *особистісно-рефлексивного критерію* особистісного компоненту.

До показників особистісного критерію відносимо здібності до викладацької діяльності: дидактичні, академічні, мовно-комунікативні, організаторські, лідерські, а також особистісні якості:

- *загальнолюдські:* прогресивний світогляд, соціальний інтелект (здібність правильно розуміти свою поведінку й поведінку інших людей), принциповість і стійкість переконань, патріотизм, громадська активність, високий рівень відповідальності та працелюбність;

- *особистісно-етичні:* любов до студентів, гуманізм, уважність, дисциплінованість, доброзичливість, толерантність, почуття гумору, вимогливість, товарицькість, порядність, об'єктивність, самокритичність, висока моральна культура, широкий кругозір, ерудиція;

- *індивідуально-психологічні:* ясність і критичність розуму, допитливість, емпатія, позитивне мислення, гнучкість мислення, культура темпераменту, об'єктивна самооцінка, прагнення до самоудосконалення, ініціативність, наполегливість, артистизм викладача (зовнішність, виразність, інтонація, міміка та інші засоби педагогічної техніки), вміння радіти процесові праці;

- *педагогічні:* високий рівень професійно-педагогічної підготовки, інтерес до педагогічної діяльності, любов до справи, педагогічний такт, педагогічна спостережливість, педагогічна інтуїція, дивергентність (здатність мати декілька підходів до розв'язання проблеми), прагнення до науково-педагогічної творчості, культура і виразність мови.

У дослідженні щодо розвитку педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи ми будемо дотримуватись назв рівнів: «високий», «достатній», «початковий», вважаючи їх найбільш доцільними і узагальнювальними при описі того чи іншого показ-

ника. На думку А. Атаяна, рівневий підхід складає основу дослідження будь-якого процесу розвитку оскільки сутність останнього зводиться до переходу від одного рівня до іншого (наступного), складнішого і якісно відмінного [2].

Високий рівень характеризується усвідомленим та творчим ставленням викладача фармацевтичного профілю до педагогічної діяльності; стійким бажанням реалізуватися у викладацькій діяльності; наявністю ґрунтовних фахових знань, знань умінь і навичок з педагогіки; постійним прагненням до професійного розвитку та самовдосконалення, самоосвіти; потребою брати участь і реалізовуватися у різних формах і методах науково-методичної роботи; вмінням обирати пріоритети; вмінням динамічно і творчо опанувати новітні освітні тенденції.

Достатній рівень – викладач володіє базовими основами педагогічної діяльності, необхідною та достатньою системою професійно важливих знань, умінь та навичок, уміє їх застосовувати в освітньому процесі; має достатню потребу в самовдосконаленні та самоосвіті; бере участь у різних формах, володіє методикою науково-методичної роботи; позитивно сприймає інноваційні освітні тенденції.

Початковий рівень – характеризує репродуктивно-адаптивний стиль діяльності викладача фармацевтичного профілю на основі здобутих професійно-педагогічних знань; викладач самоосвітою займається фрагментарно; на вимогу та згідно з посадовими обов'язками бере участь у різних формах науково-методичної роботи коледжу; використовує в освітньому процесі традиційні технології навчання.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу науково-педагогічної літератури нами визначено і теоретично обґрунтовано основні критерії, конкретизовано показники та рівні сформованості педагогічної компетентності викладачів фармацевтичного профілю у системі науково-методичної роботи коледжу, вони дають змогу сформуванню критеріально-рівневу шкалу, яка є необхідною у діагностуванні рівневих змін у формуванні педагогічної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеенко, Т. А., 1995. Формування пізнавальної активності студентів в умовах блокової організації навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Т. А. Алексеенко; Ін-т педагогіки і психології профосвіти АПН України. – Київ. – 25 с.
2. Атаян, А. М., Информационная культура личности в условиях информатизации общества [Электронный ресурс] / А. М. Атаян .Владикавказский ин-т управ. – Режим доступа : [http : //www.viu-online.ru/science/publ/bulletin7/page9.html](http://www.viu-online.ru/science/publ/bulletin7/page9.html).
3. Бойчук, І. Д., 2010. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фармацевтів у коледжі: дис. на здобуття ступеня кан. пед. наук: 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти» м. Житомир. – С. 97
4. Бусел, В. Т., 2004. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», С. 1032.
5. Вітвицька, С. С., 2015. Теоретичні і методологічні засади педагогічної підготовки магістрантів в умовах ступеневої освіти: [монографія]. Житомир: «Полісся», С. 180
6. Коджаспирова, Г. М., 2005. Педагогический словарь / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : Изд. центр «Академия». – 176 с., С. 67
7. Кузьмина, Н. В., 1980. Понятие «система» и критерии ее оценки / Н. В. Кузьмина // Методы системного педагогического исследования : учебн. пособие. – Л. : Изд-во Ленинград. ун-та. – С. 7-45.
8. Новий тлумачний словник української мови: в 4-х т. - /Київ: Аконтіт, 1999.
9. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / [уклад.: В. В. Яременко, О. М. Сліпущко]. – К. : Аконтіт, 2001. – Т. 1. – 926 с.

REFERENCES

1. Aleksieienko, T. A., 1995. Students' Cognitive Activity Formation in Block Training Organization Conditions: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.01 «Zahalna pedahohika ta istoriia pedahohiky» / T. A. Aleksieienko; In-t pedahohiky i psykholohii profosvity APN Ukrainy. – Kyiv. – 25 s.

2. Atayan, A. M. Personal Information Culture in the Informational Support of Society. [Электронный ресурс] / A. M. Atayan. Vladikavkazskii yn-t uprav. – Rezhym dostupu: [http : //www.viu-online.ru/science/publ/bulletin7/page9.html](http://www.viu-online.ru/science/publ/bulletin7/page9.html).
3. Boichuk, I. D., 2010. Pedagogical Conditions of Future Pharmacists' Professional Training in College: dys. na zdobuttia stupenia kan. ped. nauk: 13.00.04. «Teoriia ta metodyka profesiinoi osvity» m. Zhytomyr. – S. 97
4. Busel, V. T., 2004. Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language. Kyiv: Irpin: VTF «Perun», S. 1032.
5. Vitvytska, S. S., 2015. Theoretical and Methodological Principles of Undergraduate Students' Pedagogical Preparation in Conditions of Degree Education: [monohrafiia]. Zhytomyr: «Polissia», S. 180
6. Kodzhaspirova, H. M., 2005. Pedagogical Dictionary. / H. M. Kodzhaspirova, A. Yu. Kodzhaspirov. – M. : Yzd. tsentr "Akademiya". – 176 s., S. 67
7. Kuzmina, N. V., 1980. The Concept of "System" and the Criteria for its Evaluation / N. V. Kuzmyna // Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniya : uchebn. posobie. – L. : Izd-vo Leningrad. un-ta. – S. 7-45.
8. New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: v 4-kh t.- /Kyiv: Akonit, 1999.
9. New Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language: u 3 t. / [uklad.: V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko]. – K. : Akonit, 2001. – T. 1. – 926 s.

Criteria, Indicators and Levels of Pharmaceutical Profile's Teachers Pedagogical Competence Development

H. Kozachenko

Abstract. The article defines and substantiates the criteria, indicators and levels of pharmaceutical profile's teachers pedagogical competence formation in the system of scientific and methodological work of the college. There was established the correlation between the concepts "criterion" and "indicator" for the determination of the criteria formation of the phenomenon under investigation. The criterion is more stable, and the indicator is dynamic. The following criteria of pharmaceutical profile's teachers pedagogical competence were defined: inductive, knowledge, organizational and activity, personality-reflexive, which directly correlate with the components of the phenomenon under the study. It was established the initial, sufficient, high level of formation of pedagogical competence and characterized their content briefly.

Keywords: *pedagogical competence, components, criteria, indicators, levels, pharmaceutical profile's teachers.*